

DISCRIMINAREA ȘI EGALITATEA DIN PERSPECTIVA PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI

*Mariana PAVLENCU,
magistru în drept*

Persoanele cu dizabilități doresc lucrurile pe care toată lumea în comunitate le posedă de la sine. Ei vor să aibă un loc de trai, un loc de muncă, o mai bună îngrijire a sănătății, o educație mai bună și șansa de a se bucura de compania prietenilor și a familiei, pentru a merge la meciuri, la cinematograful... Ei doresc să aibă șansa de a participa la viața comunității și sunt plini de speranță. Doresc o schimbare, doresc ca alte persoane din comunitate să le împărtășească viziunea lor. Ei recunosc că guvernele nu pot lucra în izolare și vor ca și alții să vadă beneficiile edificării unei comunități incluzive.

Cuvinte-cheie: sănătate; educație; șansă; comunități incluzive; persoane cu dizabilități.

***

Persons with disabilities want the things that everyone else in the community takes for granted. They want somewhere to live, a job, better health care, a chance to enjoy the company of friends and family, to go to the football matches and to go to the movies. They want the chance to participate meaningfully in the life of the community. And they are hopeful. They desire change and they want others in the community to share their vision. They recognize that governments cannot work in isolation and they want others to see the benefits of building more inclusive communities.

Keywords: health; education; the chance; inclusive communities; persons with disabilities.

Discriminarea a intrat în discursul societății civile și a puterii politice recent. Fostul regim egalitar nu avea problema discriminării, toți membrii comunității erau într-atât de egali, încât diferențele fuseseră aneantizate. Nu exista discriminare, dar nici dreptul de a fi diferit. După colapsul Uniunii Sovietice, când un șir de procese sociopolitice au demarat vertiginos, discriminarea a apărut ca urmare a emergenței unor inegalități din procesul de democratizare a vieții sociale postcomuniste.

Noțiunea de „discriminare” este direct conectată cu cea a toleranței, egalității, libertății și dreptății sociale. Este una dintre noțiunile regimului democratic, stipulată în majoritatea actelor internaționale cu referință la drepturile și libertățile individuale. Fiecare stat democratic aspiră la respectarea egalității, orice cetățean consideră că egalitatea este o condiție a unei societăți prospere, deși fiecare acordă acestei valori semnificații oarecum diferite. De multe ori apare retorică întrebare „Egalitatea între cine anume?” sau „Egalitate în ce anume?” și aceasta, pe bună dreptate, din moment ce ne ciocnim de inegalități, diferențe/tratamente diferențiate în fiecare zi.

Visăm la o egalitate absolută, dar diferențele dintre indivizi sunt relevante oricum, căci în cele din urmă aceste diferențe contribuie la autoidentificarea fiecăruia dintre noi. Suntem obișnuiți să abordăm lumea înconjurătoare prin prisma diferențelor de civilizație, politice, economice, ce ne fac diferiți, unici, și prin intermediul cărora ne autoidentificăm, dar scăpăm din vizor alte criterii esențiale.

Nu putem nega existența absolută a diferențelor, căci nu fiecare diferență este și o inegalitate. Or, aceasta devine inegalitate din momentul în care raportându-se la o scară de valori, se traduce în avantaje sau dezavantaje. Deci atunci când o inegalitate

avantajează un individ, dezavantajându-l pe altul, am putea vorbi despre un tratament inegal și diferențiat.

Discriminarea ca manifestare se pare că este la fel de veche ca însăși omenirea și, după cum consideră majoritatea sociologilor, își are originea în inegalitatea dintre oameni. Insuși eminentul savant și cercetător J.-J. Rousseau, în renumita sa lucrare *Discurs asupra inegalității dintre oameni*, stabilea două forme de inegalitate: una pe care o numea *naturală* și privea deosebirea de vârstă, sănătate, putere fizică și calități ale spiritului sau sufletului; alta care poate fi numită *inegalitate morală sau politică*, pentru că depinde de un fel de convenție și este stabilită, sau cel puțin autorizată, prin consimțământul oamenilor. Această inegalitate constă din diferite privilegii de care se bucurau unii în dauna altora, ca, de pildă, acela de a fi mai bogați, mai onorați, mai puternici decât alții, sau chiar de a-i face să se supună [1, p.75].

Trebuie să recunoaștem că, indiferent de măsurile întreprinse la etapa contemporană, inegalitatea rămâne a fi caracteristică oricărei societăți, pentru că este generată de sistemele de stratificare a societății în grupuri de persoane care au venituri inegale și deci și șanse inegale în condițiile în care toate societățile fac distincție între bătrâni și tineri, între bărbați și femei etc. În plus o societate poate trata pe membrii săi diferit după culoarea pielii, sănătate, religie, educație sau după alte criterii care și creează inegalitatea socială, care, la rândul său, duce la distribuirea inegală a poziției sociale, bogățiilor, oportunităților și prestigiului [1, p.253].

Unii autori consideră că inegalitatea rezultă în mod exclusiv din caracteristicile individuale ale membrilor societății care diferă prin înțelepciune, putere, frumusețe și ambiții, aceste calități le afectează standardul de viață, atitudinea de respect față de ei și influența pe

care o pot exercita asupra altor persoane. Iar în opinia lui Peter M. Blau, inegalitatea se referă la gruparea persoanelor după avere, venituri, autoritatea pe care o au și studii [2, p.45].

Aceste puncte de vedere ni se par incomplete și ne declarăm solidari cu sociologii americani Cosser, Nock, Bufor, care consideră că sursa inegalității o reprezintă nu natura umană, dar societatea în care individul locuiește [2, p.187]. Deci urmărind logica acestor cercetători, ajungem la concluzia că inechitatea este generată, în mod artificial, de societatea în care se află subiectul afectat ca urmare a incapacității, acesteia de a se conforma necesităților diferiților membri. Dezvoltând această idee, Macionis consideră că cea mai importantă sursă a inegalității o reprezintă salariile, plățile pentru prestațiile efectuate și alte investiții [3, p.272], or aceste circumstanțe nu privesc în mod direct caracteristicile personale ale unui subiect concret.

E. Nedelcu identifică alte două forme ale inegalității: *inegalități sociale* și *inegalități individuale*, considerând că în societate există nu numai diferențe între indivizi, dar și între diferite grupuri sociale, iar stratificarea socială este ceva normal. Persoanele cu șanse egale fac parte din aceeași pătură socială, iar stratificarea socială are la origini o distribuție inegală a drepturilor, privilegiilor, puterii sociale și influenței printre membrii unei societăți.

Această accepțiune a dat naștere la mai multe teorii printre care:

Teoria funcționalistă conform căreia orice societate trebuie să distribuie indivizii în diverse poziții sociale și să-i determine să îndeplinească sarcini aferente acesteia. Deoarece pozițiile sociale nu comportă sarcini și îndatoriri sociale, este necesar să se ocupe toate pozițiile, ca societatea să distribuie recompense diferit, fapt ce stă la baza inegalității sociale.

Teoria conflictului (K. Marx și Fr. Engels) care indică că societatea burgheză are două clase distincte: posesorii de mijloace de producție – burghezia, și clasa exploatată – proletariatul.

Teoria multidimensională a lui Max Weber, care consideră că există trei criterii distincte de diferențiere: economic, social, politic.

Teoria evoluționistă (Gerherd și Jean Lenski) care reprezintă o simbioză între teoria conflictului și cea funcțională, considerând că diferențierea apare ca urmare a repartizării inegale a bogățiilor unei comunități, iar stratificarea socială este inevitabilă – așa cum talentul, inteligența și resursele sociale nu pot fi distribuite în proporții egale [4, p.143].

Din aceste puncte de vedere, rezultă cu certitudine că inegalitatea socială în care-și are originea discriminarea ține, pe de o parte, de caracteristicile proprii fiecărui individ, dar și de atitudinea societății față de diferite grupuri sociale. Însuși Frye sugerează că unele categorii de persoane se află în permanență sub „o presiune socială”, dar presiunea aceasta socială nu trebuie privită unilateral, ci în ansamblu de fiecare

reprezentând ideologia, politica, legea, stereotipurile și cultura populară care în colaborare se împletesc creând cușca în care sunt întemnițate anumite grupuri sociale. [5,p.324]. Deci inegalitatea dintre oameni în diferite perioade de timp și în diferite societăți a condus, în mod inevitabil, la stratificarea socială care, la rândul ei, accentua inegalitatea dintre indivizi prin acordarea beneficiilor în funcție de apartenența la un grup care îi stabilește poziția în raport cu alte grupe de persoane [6, p.223].

Deci se poate afirma cu certitudine că discriminarea ca fenomen își are originea în inegalitatea dintre indivizi și grupuri de indivizi, care s-a încetățenit prin categorisirea persoanelor în clase, pături sociale, grupuri sociale, categorii sociale etc. și care se manifestă prin aplicarea unui tratament discriminatoriu acestora.

Chiar dacă s-au stabilit originile fenomenului discriminării, esența acestuia va fi posibil de apreciat doar în cazul unei analize de detaliu a conținutului acestui concept.

Conform dicționarului de sociologie *Larousse*, discriminarea implică deosebirea făcută în viața socială pe seama anumitor grupuri, considerate inacceptabile, de către majoritate, deoarece încalcă normele sociale și principiul egalității în fața legii, chiar și când anumite grupuri ale populației le justifică.

Faptul că discriminarea socială a putut fi definită ca mod de tratare inegală a indivizilor egali arată în ce măsură este vorba de un concept strâns legat de societatea modernă, care situează egalitatea în centrul valorilor sale [7, p.89].

L. Vlădescu consideră discriminarea ca pe un comportament deviant, deci anormal pentru că încalcă normele de comportare legală [8, p.337].

Discriminarea – constituie orice deosebire, excludere, limitare sau favorizare, care se bazează pe criteriile de rasă, culoarea pielii, gen, limbă, religie, opinie politică statut național sau social, proprietate sau de altă natură și care are drept scop să umilească drepturile și libertățile fundamentale utilizate de toate ființele umane [9, p.13].

În ce privește cadrul normativ, este de menționat că chiar dacă sunt puține acele instrumente care oferă o definiție a conceptului de discriminare, acesta poate fi dedus ușor din prevederile ce se referă la principiul egalității și cel al nondiscriminării, cel din urmă fiind inversul celui dintâi.

Asfel **DUDO** la art.2 prevede că „*Fiecare om se poate prevala de toate drepturile și libertățile proclamate în prezenta Declarație fără nici un fel de deosebire de rasă, culoare, sex, limbă, opinie politică sau orice altă opinie, de origine națională sau socială, avere, naștere sau orice alte împrejurări*”, în același context la art.7 se prevede că „*Toți oamenii sunt egali în fața legii și au fără nici o deosebire, dreptul la o egală protecție a legii. Toți oamenii au dreptul la o protecție egală împotriva oricărei discriminări care ar viola prezenta Declarație și împotriva oricărei provocări la o asemenea discriminare*”[10].

Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice. În art.2 se prevede că *fiecare stat parte la prezentul Pact, se angajează să acționeze, atât prin conomic și tehnic, folosind la maximum resursele sale disponibile, pentru ca exercitarea deplină a drepturilor recunoscute în prezentul Pact să fie asigurată progresiv prin toate mijloacele adecvate, inclusiv prin adoptarea de măsuri legislative.*

Statele părți la prezentul Pact se angajează să garanteze că drepturile enunțate în el vor fi exercitate fără nici o discriminare întemeiată pe rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau orice altă opinie, origine națională sau socială, avere, naștere sau orice altă împrejurare. La art.26 al aceluiași instrument se prevede că *„toate persoanele sunt egale în fața legii și au, fără discriminare, dreptul la o ocrotire egală din partea legii. În această privință, legea trebuie să interzică orice discriminare și să garanteze tuturor persoanelor o ocrotire egală și eficientă contra oricărei discriminări, în special de rasă, culoare, sex, limbă, opinie politică sau orice altă opinie, origine națională sau socială, avere naștere sau întemeiată pe orice altă împrejurare”* [11].

Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale. Alin.(2) art.2 stabilește *„Statele părți la prezentul Pact se angajează să garanteze că drepturile enunțate în el vor fi exercitate fără nici o discriminare întemeiată pe rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau orice altă opinie, origine națională sau socială, avere, naștere sau orice altă împrejurare”*, iar art.3 indică că *„Statele părți la prezentul Pact se angajează să asigure dreptul egal pe care-l au bărbații și femeile de a beneficia de toate drepturile economice, sociale și culturale care sunt enumerate în prezentul Pact”* [12].

Art.14 din CEDO interzice direct discriminarea stabilind că *„Exercitarea drepturilor și libertăților recunoscute de prezenta convenție trebuie să fie asigurată fără nici o deosebire bazată, în special, pe sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine națională sau socială, apartenență la o minoritate națională, avere, naștere sau orice altă situație”*.

Art.14 prevede dispoziția centrală a CEDO cu privire la egalitate. Este interpretat ca o interdicție deschisă de discriminare din cauza utilizării cuvintelor „orice altă situație”. Cu toate acestea, protecția pe care o oferă este dependentă în aceea că se referă doar la *„drepturile și libertățile prevăzute în Convenție”*. Cu alte cuvinte, cererile prezentate la CEDO, în conformitate cu articolul 1, trebuie să se refere la discriminarea în exercitarea unui alt drept din convenție, cum ar fi dreptul la viața privată și de familie, dreptul la libertatea de religie sau alte drepturi cuprinse în CEDO și protocoalele sale. Articolul 14 nu poate fi invocat pe cont propriu, doar „în legătură cu” drepturile fundamentale. Potrivit jurisprudenței CEDO, discriminarea în sensul articolului 14 se produce în cazul în care există un tratament diferit al persoanelor în situații

similare sau relevante în mod similar și această diferență de tratament nu are nici o „justificare obiectivă și rezonabilă”. „O justificare obiectivă și rezonabilă” se stabilește dacă măsura în cauză are un scop legitim și este „un raport rezonabil de proporționalitate între mijloacele aplicate și scopurile urmărite” [13].

În ce privește Protocolul nr.12 la CEDO, acesta nu face decât să lărgescă drepturile protejate prin art.14 dincolo de limitele Convenției.

Totuși, există instrumente internaționale care oferă o definiție a conceptului de discriminare astfel **Convenția internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială** la art.1 definește: *discriminare rasială care are în vedere orice deosebire, excludere, restricție sau preferință întemeiată pe rasă, culoare, ascendență sau origine națională sau etnică, care are ca scop sau efect de a distruge sau compromite recunoașterea, folosința sau exercitarea, în condiții de egalitate, a drepturilor omului și a libertăților fundamentale în domeniile: politic, economic, social și cultural sau în oricare alt domeniu al vieții publice* [14, p.36].

Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei. Art.1 stabilește că *discriminarea față de femei vizează orice diferențiere, excludere sau restricție bazată pe sex, care are drept efect sau scop să compromită ori să anihileze recunoașterea, beneficiul și exercitarea de către femei, indiferent de starea lor matrimonială, pe baza egalității dintre bărbat și femeie, a drepturilor omului și libertăților fundamentale, în domeniile politic, economic, social, cultural și civil sau în orice alt domeniu* [15, p.3]. Definiții cu privire la discriminare vom găsi și în alte instrumente specializate ale subdiviziunilor ONU pe domenii distincte de activitate, după cum urmează:

Convenția OIM nr. 111 privind discriminarea în domeniul ocupării forței de muncă și exercitării profesiei, care la art.1 lit.a) descrie conceptul de discriminare ca *orice diferențiere, excludere sau preferință întemeiată pe rasă, culoare, sex, religie, convingeri politice, ascendență, națională sau origine socială, care are ca efect să suprimă sau să știrbească egalitatea de posibilități sau de tratament în materie de ocupare a forței de muncă și de exercitare a profesiei* [16, p.68].

Convenția UNESCO privind lupta împotriva discriminării în domeniul învățământului care la art.1 stabilește că discriminarea presupune *orice distincție, excludere, limitare sau preferință care, întemeiată pe rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau altă opinie, origine națională sau socială, situație economică sau naștere, are drept obiect sau ca rezultat suprimarea sau alterarea egalității de tratament în ceea ce privește învățământul* [17, p.105].

Extrem de relevantă pentru tematica abordată considerăm definiția oferită de art.2 al **Convenției cu privire la drepturile persoanelor cu dizabilități** care stabilește că *discriminarea pe criteriu de dizabilitate*

înseamnă orice diferențiere, excludere sau restricție pe criterii de dizabilitate, care are ca scop sau efect diminuarea sau prejudicierea recunoașterii, beneficiului sau exercitării în condiții de egalitate cu ceilalți a tuturor drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în domeniul politic, economic, social, cultural, civil sau în orice alt domeniu” [18].

Legea RM cu privire la asigurarea de șanse între femei și bărbați definește *discriminarea după criteriul de sex – orice deosebire, excepție, limitare ori preferință având drept scop ori consecință limitarea sau intimidarea recunoașterii, exercitării și implementării pe bază de egalitate între femei și bărbați a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului” [19].*

Conform art.2 din **Legea RM cu privire la asigurarea egalității** discriminarea este definită ca *orice deosebire, excludere, restricție ori preferință în drepturi și libertăți a persoanei sau a unui grup de persoane, precum și susținerea comportamentului discriminatoriu bazat pe criteriile reale, stipulate de prezenta lege sau pe criterii presupuse [20].* Mai mult ca atât, sunt definite toate formele de manifestare a discriminării pentru o mai bună înțelegere a fenomenului.

Pornind de la abordările oferite de literatura de specialitate și de formulările din actele normative, concluzionăm că conceptul de discriminare este unul complex și pentru a-l combate cu succes, este necesar ca în fiecare caz concret să fie stabilit un minim de trăsături care permit a aprecia o faptă ca discriminatorie sau nu.

Pentru a înțelege acest concept, considerăm oportun de a-l analiza din punctul de vedere al conținutului și manifestării.

Discriminarea din punctul de vedere al manifestării reprezintă o faptă, adică o manifestare exterioară a comportamentului unei persoane, grup de persoane, autorități publice, funcționari publici, instituții, organizații, indiferent de tipul de proprietate exprimată sub formă de acțiune sau inacțiune interzisă de lege care implică un tratament inechitabil bazat pe o prejudecată în raport cu un criteriu protejat sau prin asimilare cu un criteriu protejat, având ca scop sau consecință prejudicierea egalității în exercitarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

Deci discriminarea implică următoarele caracteristici: un tratament inechitabil – această noțiune, considerăm noi, cuprinde tratamentul *diferit precum și orice excludere sau restricție.*

La autorul T. Cârnaț găsim printre caracteristici că tratamentul poate fi diferențiat sau inegal, dar noi considerăm că aceste două manifestări sunt cuprinse de noțiunea de inechitabil, deoarece aceasta presupune o conduită corectă atât din punctul de vedere al legislației în vigoare, cât și al normelor morale, or nu întodeauna un tratament discriminatoriu este în mod neapărat și diferit. Astfel este cazul persoanei cu dizabilități locomotorii, căreia i se oferă acces la infrastructura comunei de pe picior de egalitate cu ceilalți

membri apti. Prin urmare, faptul de a nu întreprinde măsuri pozitive pentru a crea condiții optime de existență pentru persoanele cu dizabilități la fel reprezintă discriminarea.

Discriminarea implică un *caracter injust*, ceea ce presupune un tratament nedrept nu doar din punct de vedere moral, dar și al aspectelor raționale. Prin urmare, un tratament inechitabil nu va fi considerat drept discriminatoriu, dacă acesta este justificat pentru fiecare caz concret abordat. Așadar, situația în care persoanelor cu dizabilități le sunt acordate diferite înlesniri și ajutoare materiale nu poate fi considerată drept discriminatorie în raport cu celelalte persoane, deoarece este justificat de necesitatea de a asigura un trai decent de pe poziții de egalitate a acestei categorii de persoane în raport cu restul membrilor activi ai societății civile.

Discriminarea are ca scop sau ca consecință încălcarea principiului egalității în drepturile și libertățile fundamentale ale persoanei.

După cum am arătat, principiul egalității în drepturi și libertăți nu presupune numai egalitatea formală în drepturi a persoanei, dar mai cu seamă egalitatea în posibilități de a-și realiza aceste drepturi. De aceea nu suntem de acord cu cercetătorul T. Cârnaț care consideră că discriminarea are drept consecință crearea unui dezavantaj, deoarece nu neapărat toate dezavantajele create unui grup sau unei persoane vor fi discriminatorii. Astfel faptul de a nu admite o persoană cu dizabilități locomotorii la o activitate care implică în mod imperial aptitudinile locomotorii nu va fi considerat drept discriminare, cu toate că creează un dezavantaj pentru persoana vizată.

Tratamentul discriminatoriu, în mod obligatoriu, este și ilegal, ceea ce înseamnă că contravine normelor în vigoare și, prin urmare, este reglementat și interzis prin normele fie reunite într-un act unic, cum este Legea privind asigurarea egalității de șanse, sau de ce nu pot exista reglementări și în alte acte normative care să reglementeze anumite domenii, cum ar fi educația sau încadrarea în câmpul muncii.

În final, este de menționat că discriminarea are la origini o *prejudecată* cu privire la un criteriu protejat sau cu privire la alte împrejurări devenite relevante într-un caz concret.

Prejudecata nu trebuie să fie legată în mod expres de un criteriu expres indicat în dispozițiile unei legi, dar poate fi determinat și de alt criteriu, oricare ar fi acesta. Prin urmare, orice persoană sau categorie de persoane ce se individualizează prin anumite particularități teoretic pot fi subiecți ai tratamentelor discriminatorii, dacă acestea sunt legate de o prejudecată bazată pe aceste particularități, iar tratamentul diferențiat din Europa agravează discriminarea anumitor grupuri vulnerabile sau minorități. Creșterea discuțiilor politice și a conștiinței de grup, precum și distribuția inegală a bogățiilor, sau climatul economic sunt factori ce conduc la înrăutățirea poziției acestor grupuri. Pentru a promova diversitatea socială, contextul

actual sporește responsabilitatea de a proteja grupurile care se confruntă cu discriminarea și lupta împotriva acesteia, pentru a se putea promova coeziunea socială [21, p.228].

În mediul global curent, definit prin mobilitate și schimbări, europenii își însușesc multiple și diverse identități și au așteptări justificate de a fi corect reprezentați în sfera politică, socială sau culturală. În aceste aspecte, media, instituțiile și societatea civilă joacă un rol crucial. Considerăm că conceptul de discriminare a fost explicat destul de minuțios.

Referințe:

1. Rousseau J.J. *Discursul asupra inegalității sociale dintre oameni*. București: Editura științifică, 1958. 200 p.
2. Peter M. Blau. *Inequality and Heterogeneity a primitive theory of social structure*. New York: The Free Press, 1977. 307 p.
3. Macionis J. *Sociology*. Tenth edition. New Jersey: Upper Saddle River, 2005. 701 p.
4. Nedelcu Elena. *Sociologie, concepte, teorii fundamentale*. Ed. II-a, revizuită și adăugită. București: Editura Universitară, 2009. 198 p.
5. Karen E. Rosenblum, Toni-Michelle C. Travis. *The meaning of difference, american constructions of race, sex and gender, social clas, sexual orientation, and disability*. Sixth edition. New York: The McGraw-Hill Companies, 2012. 246 p.
6. Радаев В.В. *Экономическая социология. Курс лекций*. Москва: Аспект пресс, 2000. 368 с.
7. Boudon R., Besnard P., Cherkaoui M. Trad. M.Șușuianu. *Larousse. Dicționar de sociologie*. București. Univers Enciclopedic, 1996. 366 p.
8. Vlăsceanu Lazăr. *Sociologie, ș.a.* Iași: Polirom, 2011. 931 p.
9. Centrul pentru Drepturile Omului din Moldova. *Principiul egalității și al nondiscriminării*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2012. 22 p.
10. Declarația Universală a Drepturilor Omului din 10 decembrie 1948, Rezoluția Adunării Generale a ONU, nr.217 A(III). În: *Tratate internaționale*, la care Republica Moldova este parte (1990-1998). Vol. I. Chișinău, 1998.
11. Pactul Internațional cu privire la Drepturile civile și politice, adoptat la 16 decembrie 1966 la New York. În: *Tratate internaționale*, la care Republica Moldova este parte (1990-1998). Vol.I. Chișinău, 1998.
12. Pactul Internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale, adoptat la 16 decembrie 1966 la New York, a intrat în vigoare la 03 ianuarie 1967. Republica Moldova a aderat la acesta prin Hotărârea Parlamentului nr.217-XII din 28.07.90 (în vigoare pentru Republica Moldova din 26 aprilie 1993). În: *Tratate internaționale*, la care Republica Moldova este parte (1990-1998). Vol.I. Chișinău, 1998.
13. Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, adoptată la Roma la

04 noiembrie 1950, în vigoare din 3 septembrie 1953 (ratificată de Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului nr.1298-XIII din 24.01.1997), în vigoare pentru Republica Moldova din 12 septembrie 1997. În: *Tratate internaționale*, la care Republica Moldova este parte (1990-1998). Vol.I. Chișinău, 1998, p.341-359.

14. Convenția internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială. Adoptată și deschisă spre semnare de Adunarea generală a Națiunilor Unite prin Rezoluția 2106 (XX) din 21 decembrie 1965. Intrată în vigoare la 04 ianuarie 1969. Republica Moldova a aderat prin Hotărârea Parlamentului nr.707-XII din 10.09.1991 (în vigoare pentru Republica Moldova din 25 februarie 1993). În: *Tratate internaționale*, la care Republica Moldova este parte (1990-1998). Vol.I. Chișinău, 1998

15. Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei, adoptată la 18.12.1979 la New York, deschisă spre semnare prin Rezoluția Adunării Generale a ONU nr.34/180 din 18.12.1979. Republica Moldova a aderat prin Hotărârea Parlamentului nr. 87-XIII din 28.04.1994. În: *Tratate internaționale*, la care Republica Moldova este parte (1990-1998). Vol.I. Chișinău, 1998.

16. Convenția privind discriminarea în domeniul ocupării forței de muncă și exercitării profesiei nr.111 din 25.06.1958, ratificată de Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului nr. 593-XIII din 26.09.1995. În: *Tratate internaționale*, la care Republica Moldova este parte (1990-1998). Vol.X. Chișinău, 1999.

17. Convenția UNESCO privind lupta împotriva discriminării în domeniul învățămîntului din 14.12.1960, în vigoare din 22 mai 1962. Republica Moldova a aderat prin Hotărârea Parlamentului nr. 707-XII din 10.09.1991 (în vigoare pentru Republica Moldova de la 17.06.1993) În: *Tratate internaționale*, la care Republica Moldova este parte (1990-1998). Vol.I. Chișinău, 1998.

18. Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități, adoptată la 13 decembrie 2006 de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite, a fost deschisă pentru semnare la 30 martie 2007 și semnată de Republica Moldova la 30 martie 2007, ratificată prin Legea nr.166 din 09.07.2010. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2010, nr.126-128/428. <http://lege5.ro/Gratuit/geztqnr4g4/conventia-privind-drepturile-persoanelor-cu-dizabilitati-din-26092007> (vizitat la 12.01.2015).

19. Legea RM nr. 5 din 09.02.2006 cu privire la asigurarea de șanse între femei și bărbați, publicată la 24.03.2006 în: *Monitorul Oficial*, nr. 47-50.

20. Legea RM cu privire la asigurarea egalității nr. 121 din 25.05.2012, publicată la 29.05.2012 în: *Monitorul Oficial*, nr. 103, intrată în vigoare la 01.01.2013.

21. Popovici A. *Promovarea politicii privind nediscriminarea*. În: *Științe politice relații internaționale și studii de securitate* (Sesiune internațională de comunicări științifice), vol.I, 2010. 317 p.

Recenzent:
Ștefan BELECCIU,
doctor în drept, conferențiar universitar